

OGLINZI PARALELE

PĂCATE ȘI VIRTUȚI

Să nu vă speriați! Titlul de mai sus nu este al unui tratat despre cum trebuia noi să fim și cum (n)-am reușit. Nici nu presupune, cum pare la prima vedere, o idee primitivă despre BINE și RAU, pe care grădina Domnului, mare fiind, le cuprinde sub miliardele de chipuri ale amestecului. Nici nu va fi vorba numai despre îngeri și demoni. Credeți că un critic de teatru poate fi un înger „autentic” sau un demon sută la sută? Mă indoiesc.

Cînd mă gîndeam, înainte, de ce scriu despre teatru, de ce merg la teatru ca o iremediabilă victimă a ficțiunii, de ce citesc literatură, admiteam că sînt făcut pentru asta și că simt o mare plăcere din această cauză. Mă gîndeam imediat, căci demonul stătea pe umărul stîng și-și strecura otrava indoielii în urechea somnolentă a rațiunii, ca în somnul ce-l va fi dus în moarte pe tatăl lui Hamlet, mă gîndeam deci că ar putea fi și un orgoliu, acela de a fi conștient că ești făcut pentru ceva. Alții îi spuneau vocație.

Vocația de a fi lucid dar și de a avea satisfacția că judeci public! Mărturisesc că am fost adesea timorat de ieșirea în public prin actul critic. Nu din cauză că așa fi avut ezitări. Din cauza bunului simț care îmi spunea că vorbesc, scriu despre artă și oameni. Despre artă și artiști. Or, îngerul și demonul din fiecare atît așteaptă: să declanșeze lupta. Îngerul te trage spre o privire senină, de **deasupra**, te îndeamnă spre **Bine**, tocmai pentru că, ridicat, la cerurile virtuții absolute, ideea de Bine i se pare singurul remediu al vindecării de boala de a fi om. Demonul e lîngă tine, nu pierde prilejul niciodată să-ți șoptească, să ridă zgomotos, să facă grimase elocvente. E ca un „actor” care vrea să te convingă de Binele artei sale. Față de tristețea bonomă a îngerului, față de vindecarea ta pe care el, liniștit, ți-o oferă, arlechinadele demonului, arta lui de saltimbanc al indoielii sînt în aparență seducătoare.

Păcatul și virtutea sînt depozite nepuizabile ale inconvenientului „de a fi născut”. Starea de a fi spectator la teatru, însă, le include în doze atît de diverse încît, după spectacol, abia „spectacolul” critic începe destinul operei. Cine este criticul?

Am auzit atîtea păreri ca răspuns la această întrebare de parcă problema ar fi avut natura mistică a insolubililor chestiuni teleologice. Ca întotdeauna, cînd

cineva se pronunță în public, (aici, prin scris) despre altcineva, se creează impresia unui raport — care este fals — inechitabil între două priviri. Ca și atunci cînd te uiți în oglindă, prima senzație este aceea a reîntîlnirii (prin identitatea verificabilă și la îndemînă) cu propriul tău chip. Privești spectacolul, îl **gîndești** (de e cumva cu puțință), și, pentru că ești critic de teatru, te apuci într-o seară să scrii despre acel spectacol. Această a doua privire, aceea a scrisului, cînd senzația reîntîlnirii dispare pentru a face loc celei de a **doua imagini**, este cel mai uluitor fapt. Aventura — cînd poate fi mînutată, ce bine e! — începe din acest moment. Cele două imagini, ca și cum ai fi prins între **sine** și **celălalt**, au un tangaj sensibil, producîndu-ți o senzație de amețeală. Îngerul și demonul încep să discute. Păcatul și virtutea orchestrează într-o dizarmonică acroșare a privirii, „spectacolul interior”, ceea ce se petrece în tine.

Am văzut critici de teatru, la noi, atît de siguri pe ei, pe ceea ce spuneau la trei secunde după ieșirea de la premieră, încît aveam senzația că demonul din ei este strămoșul papagalului care spune totul pe **dinafară**. Un altul, cu o anume morgă, cîntărindu-și cu farmaceutică precizie blagoslovenia, ca în orice societate funciamente balcanică, rostește, „citește”, parcă, radiografia spectacolului, înconjurat de sorbitori ai cuvintelor sale. Și un altul, cum se întimplă în provincie, face ravagii cînd își ridică ochii în tavan la cite o scenă din spectacol. Balcanismul telegrafului mut reverberază nemulțumirea cronicarului, o duce sus pe scări, în cabinetul directorului teatrului, pînă cînd iese în stradă. Pe aceștia aripa îngerului i-a umbrit arareori. Demonul, însă, îi pedepsește citeodată pentru trufie, slugărnicie și pašalic organizat în scopuri „teoretice” și practice.

Impura constituire a cetății Teatrului, arsă magnific, nu o dată, de splendide viziuni ale umanului, în spectacole întregi și în creații ale actorilor, este rostul teribilei alchimii a virtuții și păcatului. Dostoievskianismul „omului din subterană” și apriga, sflșietoarea dorință de a evada din labirint într-o cetate a soarelui îramîntă huma, plămada îngerului și demonului din noi.

Cîteodată aceștia își zîmbesc.

— Ești sigur?

— Nu știi, poate, mai degrabă, visez.

Marian Popescu

